

Professori
Risto Seppälä
Metsäntutkimuslaitos

Suomen metsäsektorin rakennemuutoksen syyt ja uudistumisen tukijalat

Suomen metsäsektorin menestys on toisen maailmansodan jälkeen perustunut metsäteollisuustuotteiden kasvavaan kysyntään, laajentuneeseen puuraaka-ainepohjaan, edulliseen energiaan, metsäteollisuuden edistyneeseen tuotantoteknologiaan ja tehokkaaseen tuotantokoneistoon sekä talouspoliittiseen erityisasemaan (Seppälä 2000). Suuri osa näistä tähänastisen menestyksen kulmakivistä on viimeisen 10–20 vuoden aikana joko kokonaan murentunut tai niiden vaikutus on olennaisesti vähentynyt.

Metsäteollisuutemme nykytuotteiden kysyntä kasvaa pääosin myös tulevaisuudessa. Kasvu on kuitenkin siirtymässä kehittyviin maihin ja on tämän hetken päämarkkina-alueillamme ja meidän kannaltamme tärkeissä tuotteissa joko tyrehtynyt tai kääntynyt laskuun.

Moniin kilpailijamaihin verrattuna etäisyys Suomesta vientimaihin on selvä haitta. Tämä kilpailukykyä alentava tekijä korostuu, kun metsäteollisuustuotteiden kysynnän painopiste on

nyt siirtymässä Länsi-Euroopasta ja Yhdysvalloista Aasiaan.

Puuston kasvu on Suomessa viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana puolitoistaker- taistunut ja lisääntyy edelleen. Pääosin puuston rakenteesta ja metsien suojelusta johtuen hakkuumahdollisuudet ovat selvästi kasvua pienemmät. Hakkuumahdollisuuksistakin vain 80 prosenttia saatiin käytetyksi hyväksi vuosina 2004–08. Tulevaisuudessa osuus pikemminkin pienenee kuin kasvaa.

Metsäteollisuus onkin joutunut turvautu- maan huomattavaan puun tuontiin turvatakseen raaka-aineensa saannin ja vaikuttaakseen puun hintaan. Tämän lähinnä Venäjältä tuodun puun määrä on viime vuosina pudonnut jyrkästi osin Venäjän ilmoittamien vientitulien vuoksi.

Perimmäisenä syynä tuontipuun käytön vähenemiseen lienee teollisuuden kapasiteetin supistumisesta johtuva alentunut puun tarve. Puun kysynnän pieneneminen ei kuitenkaan

koko painollaan helpota kotimaisen ainespuun saantia, sillä vähentynyt tuontipuu pyritään osin korvaamaan kotimaisella puulla. Lisäksi myös energiateollisuus on alkanut kilpailla kotimaisesta ainespuusta.

” Suuri osa Suomen metsäsektorin tähänastisen menestyksen kulmakivistä on viimeisen 10–20 vuoden aikana joko kokonaan murentunut tai niiden vaikutus on olennaisesti vähentynyt. ”

Puun hinta on Suomessa ollut korkea verrattuna moniin kilpailijoihin. Tämä kustannushaitta on korostunut viime vuosina, kun lämpimän ilmanalan nopeakasvuiset istutusmetsät ovat tulleet yhä tärkeämmäksi metsäteollisuuden raaka-ainelähteeksi.

Suomen metsäteollisuuden käyttämä energia on ollut edullista. Erityisesti sähkö on ollut halpaa verrattuna esimerkiksi keskieurooppalaisiin kilpailijoihin. Tilanne voi muuttua metsäteollisuuden kannalta huonompaan suuntaan sekä yhdentyvien sähkömarkkinoiden että kiristyvän päästökaupan vuoksi.

Suomen metsäteollisuuden tuotantokoneisto on pitkään ollut erittäin iskukykyinen. Jos mahdollisuudet tuotantokapasiteetin kasvattamiseen heikkenevät, ja erityisesti jos uusia tuotantolaitoksia ei rakenneta, tuotantokoneisto ikääntyy. Näin on käynyt Suomessa 2000-luvulla, sillä metsäteollisuus ei ole tehnyt mittavia uusinvestointeja vuoden 1998 jälkeen. Tässä tilanteessa yritysten on kilpailukykyyn säilyttämiseksi ollut pakko sulkea vanhimpia ja huonoimmin kannattavia tuotantolaitoksia. Kun uusinvestointeja ei ole tehty, seurauksena on ollut tuotantokapasiteetin supistuminen.

Metsäteollisuudella on Suomessa ollut

talouspoliittinen erityisasema, joka kesti aina 1990-luvun loppupuolelle asti. Sen jälkeen metsäsektorin merkitys koko kansantalouden kannalta on selvästi vähentynyt ja samalla metsäteollisuuden talouspoliittinen painoarvo on pienentynyt.

Metsäsektorin toimintaedellytysten muuttumiseen viittaa sekin, että jo pitkään jatkunut paperituotteiden reaalisten yksikköhintojen lasku on kiihtynyt 2000-luvulla. Laskevien hintojen ongelmaa on tähän asti ratkaistu jalostusastetta nostamalla ja kustannustehokkuutta parantamalla. Näillä keinoilla eteneminen on tullut yhä vaikeammaksi. Huonoon hintakehitykseen onkin alettu reagoida kilpailukyvyttömiä laitosten sulkemisen lisäksi myös keskittymällä tuotteisiin, joissa kysyntä kasvaa riittävästi kohtuullisen hintakehityksen takamiseksi.

” Metsäsektorin toimintaedellytysten muuttumiseen viittaa sekin, että jo pitkään jatkunut paperituotteiden reaalisten yksikköhintojen lasku on kiihtynyt 2000-luvulla. ”

Megatrendit rakennemuutoksen taustalla

Edellä kuvattujen metsäteollisuuden rakennemuutosten taustalla olevat megatrendit voidaan tiivistää kolmeen globaaliin ja yhteen kotimaiseen tekijään. Ensimmäinen globaali muuttaja on talouskasvun painopisteen siirtyminen lännestä itään. Toinen globaali muuttaja on kustannustehokkaan puunkasvatuksen painopisteen siirtyminen pohjoisesta etelään. Näiden tekijöiden seurauksena Suomessa kotipaikkaa pitävä metsäteollisuus on vuodesta 1998 alkaen investoinut enemmän ulkomaille kuin kotimaahan.

Kolmas globaali muuttaja liittyy sähköisen viestintäteknologian kehitykseen. Sen seurauksena kysyntä on eräissä paperituotteissa

saavuttamassa lakipistettään; joissakin tapauksissa ollaan jo laskevalla uralla. Aleneva kehitys alkoi Yhdysvaltain sanomalehtipaperista jo 1980-luvulla (Hetemäki 1999) ja on vähitellen alkanut koskea yhä suurempaa osaa paino- ja kirjoituspapereista myös Länsi-Euroopan ja Japanin markkinoilla.

Kehittyvillä markkinoilla kasvu jatkuu edelleen. Nuo markkinat ovat kuitenkin niin etäällä, että jo yksin kuljetuskustannukset tuhoavat Suomessa tuotetun paperin kilpailukyvyyn, varsinkin kun eräiden kehittyvien maiden, kuten Kiinan, oma tuotantokapasiteetti on voimakkaasti kasvanut ja edelleen kasvamassa. Lisäksi on mahdollista, että kehitysmaissa hypätään suoraan tai ainakin nopealla aikataululla sähköiseen viestintään, joten niissä ei kopiopaperivuorten ja laajalevikkisten painettujen sanomalehtien aikakautta edes välttämättä koeta.

Kotimainen megatrendi on metsäsektorin suhteellisen merkityksen pieneneminen. Vaikka emme olisi Euroopan rahaliiton jäsen, valuuttakursseihin tuskin enää puututtaisiin metsäteollisuuden edun nimissä. Tosin viimeaikaisissa energiaratkaisuissa metsäteollisuutta on kuunneltu niin pitkälle, että se on ilmeisesti vaikuttanut tehtyihin päätöksiin.

» Globaalit megatrendit rakennemuutoksen taustalla ovat talouskasvun siirtyminen lännestä itään, kustannustehokkaan puunkasvatuksen painopisteen siirtyminen pohjoisesta etelään ja sähköisen viestintäteknologian kehitys.»

Rakennemuutokseen herättiin myöhässä

Selviä rakennemuutoksen merkkejä oli ollut ilmassa jo 1990-luvulta alkaen (esim. Hetemäki 1997 ja Seppälä 1998) ja heikkoja signaaleja jo aikaisemmin (esim. Seppälä 1983 ja Uusivuori 1992). Kesti kuitenkin pitkälle 2000-luvulle, ennen kuin metsäalalle itselleenkin alkoi olla selvää, että koko metsäsektori on suuressa murroksessa.

Saattaa tuntua jälkiviisaudelta päivitellä sitä, että metsätalouden ja koko metsäsektorin rakennemuutokseen herättiin myöhässä. Toisaalta voi kuitenkin ajatella, että kriisistä selviää vain synnit tunnustamalla. Tulevaisuutta silmällä pitäen on myös hyödyllistä pohtia syitä, jotka estivät näkemästä muutoksen merkkejä.

Voimakkaana taustatekijänä sille, että varoitukset kaikuivat kuuroille korville, on metsäsektorimme tähänastinen menestys. Tämän menestyksen kiteyttää Tarmo Koskinen (Koskinen 2004) seuraavasti: ”Väestöltään vähäinen Suomi on saatellut maailmantalouteen useita kilpailukykyisiä metsäalan jättiläisiä. Tämä saavutus on metsäperustaisen edistysuskon, kansallisten talkoiden ja valtion monitahoisen tukipolitiikan voimannäyttö”.

Vielä 2000-luvun alussa ”metsäperustainen edistysusko” näytti olleen niin voimakas, että uskottiin metsäteollisuuden menestyksen jatkuvan katkeamatta ja tarjontalähtöisen metsäpolitiikan (Hetemäki & Kuuluvainen 2005) takaavan metsäteollisuuden ikuisen kasvun. Tätä politiikkaa tukivat Kansalliset metsäohjelmat, jotka perustuivat siihen, että metsäteollisuus lisää jatkuvasti tuotantoaan. Metsien muiden käyttömuotojen kuin puuntuotannon mahdollisuudet nähtiin kyllä metsäohjelmien tuoreimmista versioissa, mutta ehdotetut toimet tähtäsivät edelleen lähinnä vain puuraaka-aineen tuotannon lisäämiseen ja puun markkinoille tulon edistämiseen.

Historia oli lisäksi osoittanut, että metsäteollisuus on aina pudonnut jaloilleen, vaikka konkurssit olivat uhanneet suuriakin yrityksiä muun muassa 1970-luvun puolivälissä ja 1990-luvun

alussa. Näistä uhista kuitenkin selvittiin, tosin pääosin devalvaatioiden avulla.

Näyttää siis siltä, että kunniakas menneisyys oli sokaissut sekä yritysjohtajat että talous- ja metsäpolitiikan päättäjät. Taustatukea pöhötäydille antoivat alan konsultit, jotka olivat riippuvaisia uusien tehtaiden rakentamisesta. Vielä joulukuussa 2003, jolloin metsäteollisuuden liikevaihdon kasvu Suomessa oli ollut pysähdyksissä jo kolme vuotta, johtava konsulttitoimisto ennusti hyviä aikoja eikä esimerkiksi nähnyt sähköisessä viestinnässä uhkaa paperituotteille (Pöyry 2003).

Metsäklusterin sisäkehä supistuu, ulkokehässä on kasvumahdollisuuksia Suomen metsäklusterin tutkimusstrategian (2006) perusteella Suomen metsäklusterin tuotteiden ja palvelusten arvo kasvaisi vuoden 2006 tasosta kaksinkertaiseksi vuoteen 2030 mennessä. Jalostusarvosta uusien tuotteiden osuus olisi puolet. Toinen puoli olisi siis nykyisiä vanhoja tuotteita.

Metsäteollisuuden tuotantokapasiteetti on jo pudonnut melkein viidenneksellä vuoden 2006 tasosta, ja uusia tuotantolaitosten sulkemisia on vielä odotettavissa. Uusinvestointeja vanhojen tuotteiden tuotantoon ei ole näköpiirissä, ja vaikka korvaus- ja kunnossapitoinvestoinnit lähes aina lisäävätkin kapasiteettia, on varsin epätodennäköistä, että vuoden 2006 tuotantotasoa enää saavutettaisiin silloisilla metsäteollisuuden tuotteilla.

Metsäteollisuuden ”vanha” tuotanto on kokemassa supistumisen lisäksi myös sisäisiä rakennemuutoksia, joista keskeisin on paperin ja puumassan osuuden supistuminen. Sanoma-lehtipaperikapasiteetti on jo pudonnut erittäin rajusti. Aleneva suunta on myös muissa sellaisissa paperilaaduissa, joita käyttävät lopputuotteet kilpailevat sähköisen viestinnän kanssa. Sen sijaan pehmopaperit, pakkaukset ja puutuoteollisuus lisäävät osuuttaan, vaikka tuotantomäärien kasvu onkin hidasta.

” Metsäteollisuuden vanha tuotanto on kokemassa supistumisen lisäksi myös sisäisiä rakennemuutoksia, joista keskeisin on paperin ja puumassan osuuden supistuminen.”

Metsäklusteriin kuuluu perinteisen metsätalouden ja -teollisuuden lisäksi ulkokehänä metsäsektoriin liittyvien koneiden ja laitteiden valmistus sekä erilaiset palvelut ja tukitoiminnot (Lammi 2000). Tämä ulkokehä on jo pitkään kasvanut nopeammin kuin sisäkehä. Vaikka myös ulkokehän tuotanto on nyt supistunut, on mahdollista, että lähivuosina päästään takaisin kasvu-uralle.

Uusia puuhun perustuvia tuotteita tarvitaan

Jotta metsäteollisuuden tutkimusstrategia voisi toteutua, uutta tuotantoa tarvitaan vuonna 2030 yhtä paljon kuin vanhaa tuotantoa oli vuonna 2006. Hitaan liikkeellelähden jälkeen metsäteollisuus kehittääkin nyt tosissaan uusia tuotteita ja uusia liiketoimintakonsepteja.

” Hitaan liikkeellelähden jälkeen metsäteollisuus kehittää nyt tosissaan uusia tuotteita ja uusia liiketoimintakonsepteja.”

Yksi avainkohde ovat erikoistuotteet, joista saatava yksikköhinta on volyymituotteita korkeampi. Osaamista vaativilla tuotteilla on myös se etu, etteivät ne ole helposti kopioitavissa, joten niiden valmistus voi pysyä Suomessa varsin pit-

kään. Tuotteiden uutuushan ei sinänsä takaa ikuista etumatkaa ensimmäisillekään valmistajille. Hyvä esimerkki tästä ovat RFID-etä-tunnistetarrat, joita pitkään valmistettiin vain Suomessa, mutta joiden miljardiluokan tuotanto on nyt siirtynyt pääosin muihin maihin.

Puutuoteteollisuudessa puuta ja muita materiaaleja yhdistävät komposiittirakenteet tarjoavat mahdollisuuden kohtuullisen nopeasti kehittyvään laajaan tuotantoon, joskin Suomi on myös niiden valmistuksessa vain yksi maavaihtoehto. Puutuoteteollisuudessa kehitysnäkymät ovat yleisestikin ottaen paremmat kuin nyky-muotoisessa paperiteollisuudessa. Tarvittaisiin kuitenkin entistä parempia korkean jalostusasteen tuotteita ja niiden osaavaa markkinointia. Nykyisen bulkkiajatteluun perustuvan toimintatavan korvaaminen muotoiluun perustuvalla olisi ehdottoman välttämätöntä.

Varsinaisen kemianteollisuuden kanssa perinteinen metsäteollisuus ei juuri ole ollut yhteistyössä, vaikka metsäteollisuus itse oli huomattava kemikaalien valmistaja vielä 1980-luvulla. Puupohjaisia kemian teollisuuden tuotteita kehittävät nyt myös kemian teollisuuden yritykset, joista on tulossa uusi tekijä puun käyttäjänä.

Metsäklusterin sisällä saavat lisää jalansijaa myös lääke- ja elintarviketeollisuus. Puunkäytön kannalta niiden valmistamalla tuotteilla ei kuitenkaan ole tulevaisuudessakaan kovin suurta merkitystä, vaikka liikevaihto voi kohota huomattaviinkin summiin.

Energiatuotannosta uuden kasvun moottori

Metsäteollisuus on huomattava energian, erityisesti bioenergian, tuottaja. Valtaosa tästä energiasta syntyy sivutuotteena sellutehtaissa, joissa sellunvalmistuksesta peräisin olevaa jätelipeää käytetään energian tuotantoon. Kun sellutehtaita nyt suljetaan, loppuu sellun lisäksi myös niiden tuottaman puupohjaisen bioenergian tuotanto. Bioenergian ja energian tuotanto ylipäätään ovat kuitenkin alkaneet näyttää metsäteollisuuden silmissä houkuttelevilta liiketoiminnan muo-

doilta. Vielä viitisen vuotta sitten suomalainen metsäteollisuus ei osoittanut suurta kiinnostusta puuperäisen bioenergian tuotantoon itsenäisenä liiketoimintana.

Puun, ennen kaikkea metsätähteen, käyttö energian tuotantoon on nyt kuitenkin lisääntynyt voimakkaasti. Metsäteollisuusyritykset ovat perustaneet koelaitoksia tähdäten huomattavaankin puupohjaisen energian tuotantoon. Joustavasti sekä sellua, polttonesteitä että kemikaaleja tuottava biojalostamo, joka käsitteenä tuntui monille metsäyrityksille vieraalta vielä 2000-luvun alussa, on nyt yleisesti hyväksytty tulevaisuuden toimintakonsepti. Tätä takin-kääntöä kuvaa hyvin esim. se, että UPM on alkanut kutsua itseään biometsteollisuusyhtiöksi.

Metsäteollisuus karsastaa ainespuun suoraa käyttöä energian tuotantoon. Taustalla on pelko siitä, että energian tuotanto alkaa kilpailla puumassateollisuuden kanssa kuitupuusta. Energiateollisuuden kyky kilpailla raakapuusta paraneekin, jos hallituksen huhtikuussa 2010 esittelemä bioenergiapaketti toteutuu.

Vaikka kilpailutilanne vaikuttaa puun hintaan, eivät puuvarat, eikä ilmeisesti myöskään puun tarjonta sinänsä, aseta esteitä kuitupuun lisääntyvään käyttöön myös energian tuotannossa. Vuonna 2009 puun käyttö energian tuotantoon kasvoi selvästi ilman uusia tukiakin, ja runkopuuta käytettiin ensimmäistä kertaa enemmän kuin hakkuutähteitä. Tämä kyllä selittyy ainakin osin kuitupuun heikolla kysynnällä.

” Puuvarat eivät aseta esteitä kuitupuun lisääntyvälle käytölle energian tuotannossa. ”

Sahateollisuus on ollut puumassateollisuuden huomattava raaka-aineentoimittaja, sillä sahatavaran valmistuksessa lähes puolet puuaineksesta jää käyttämättä, ja pääosa tästä on toimitettu hakkeena ja puruna sellutehtaille. Kun puumassateollisuuden tuotanto supistuu voi-

makkaammin kuin sahateollisuuden tuotanto, osa aiemmin sellutehtaalle menneestä hakkeesta voidaan ohjata energiantuotantoon. Myös tämä vaihtoehto on mukana hallituksen bioenergiapakettissa, jossa sahat ovat saamassa takuuhinnan tuottamalleen energialle.

Metsät tarjoavat puun lisäksi myös palveluita

Metsään sisältyy paljon muutakin kuin teolliseen käyttöön tarkoitettua puun tuotantoa. Keräilytuotteiden kuten marjojen ja sienien lisäksi metsät tarjoavat myös palveluja, joista yhä suuremmalle osalle on muodostumassa markkinahinta.

Metsiä on aina käytetty virkistykseen ja metsästykseseen. Luontomatkailu ja siihen liittyvä maisema-arvokauppa sekä metsien suojeleminen korvausta vastaan kehittyvät voimakkaasti. Myös hiilensidonta on tulossa vakavasti otettavaksi taloudelliseksi vaihtoehdoksi metsien käytössä. Jo nyt se on välillisesti mukana mm. hallituksen energiapakettissa, jossa metsille on annettu tärkeä rooli ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Vaikka metsien tarjoamat palvelut ovat voimakkaasti kasvamassa ja esimerkiksi luontomatkailun globaali potentiaali on valtava, palveluiden ja ei-teollisten tuotteiden suoranainen taloudellinen merkitys on eräitä alueita kuten Pohjois-Suomea lukuun ottamatta vielä vähäinen verrattuna metsien perinteiseen teolliseen käyttöön. Uusista tuotteistakin vain bioenergialla ja ehkä puukomposiiteilla näyttää koko kansantaloutta ajatellen olevan mahdollisuuksia tulla ”vanhaa” tuotantoa korvaaviksi uusiksi volyymituotteiksi seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Uutta ajattelua myös metsien käyttöön

Vaikka metsien suojeleminen ja ympäristöasiat ovat 1990-luvun puolivälistä lähtien vallanneet metsälää hämmästyttävän nopeasti, tietty kaava-maisuus hallitsee edelleen metsien käyttöön liittyviä asioita. Suojelualueita on tullut lisää, ja ympäristönäkökohdat ovat muodostuneet osaksi myös talousmetsien käyttöä, mutta siitä huo-

limatta Etelä-Suomessa on edelleen ilmeinen tarve kasvattaa suojelualueiden määrää. Lisäsuojelun ratkaisumallia voisi etsiä niistä maista, joissa metsien hävitys on vielä arkea.

Monissa kehitysmaissa on hyväksytty ajatus, jonka mukaan luonnonmetsien ulkopuolella olevat istutusmetsät ovat yksi keino lisätä metsien suojeleminen. Istutusmetsien puuntuotanto nimittäin auttaa turvaamaan puun saantia teollisuudelle ja joissain tapauksissa myös kotitalouksille, mikä vähentää paineita luonnonmetsien hakkuisiin. Tätä samaa ajattelua voisi toteuttaa myös Suomessa.

Metsien monimuotoisuus on meillä hyväksytty yhdeksi metsien käsittelyn peruspilariksi. Sen sijaan metsänomistajien monimuotoisuutta ei juuri ole otettu huomioon, vaikka tulevaisuudessakin metsien käyttö perustuu hyvin heterogeenisen joukon muodostavan metsänomistajakunnan päätöksiin.

” Metsien monimuotoisuus on meillä hyväksytty yhdeksi metsien käsittelyn peruspilariksi. Sen sijaan metsänomistajien monimuotoisuutta ei juuri ole otettu huomioon.”

Tällä hetkellä metsien käyttö Suomessa pohjautuu säästöön ja ohjeisiin, joiden avulla suojeleminen on viety myös muihin kuin suojelumetsiin muun muassa varjelemalla uhanalaisia ja harvinaisia lajeja sekä jättämällä hakkuissa jäljelle lahoavaa puustoa. Tätä monimuotoisuuden läpäisyperiaatetta toteutetaan kaikissa talousmetsissä yhtäläisesti riippumatta metsänomistajien erilaisista tavoitteista. Voisi kuitenkin ajatella, että ekologisen kestävyuden kannalta riittäisi, jos metsien monimuotoisuus turvataisiin lajien säilymisen kannalta tarpeellisessa laajuudessa ilman, että joka ainoan metsäkuvion täytyy täyttää monimuotoisuuden kriteerejä.

Jako puuntuotanto-, monikäyttö- ja suojelumetsiin vähentäisi resurssien haaskausta

Kokemukset muun muassa METSO-ohjelmasta osoittavat, että osa metsänomistajista on valmis metsiensä suojeluun varsin laajassa mitassa: erityisesti ne, jotka eivät hyödynnä täysimääräisesti hakkuumahdollisuuksiaan. Vastaavasti osa metsänomistajista taas on halukas hyvinkin tehokkaaseen puuntuotantoon.

Näiden metsänomistajien luontaisten erojen ottaminen metsien käsittelyn yhdeksi lähtökohdaksi edellyttäisi metsien jakoa esimerkiksi kolmeen ryhmään (Seppälä 1997). Toisessa ääripäässä olisivat puuntuotannon kannalta tehokkaasti hoidetut metsät, joita voitaisiin kutsua puuntuotantometsiksi. Toisessa päässä taas olisivat hakkuutoiminnalta kokonaan suojellut ja hyvin rajoitettujen hakkuiden piirissä olevat metsät eli lähinnä nykyiset suojelumetsät. Väliin jäisi vaihteleva ryhmä metsiä, joita voisi kutsua monikäyttömetsiksi.

Yhteiskunnan tuet kohdistettaisiin eri tavalla kuhunkin ryhmään. Olisi luovuttava nykyisestä käytännöstä tukea kaikenlaista puun kasvatusta kaikkialla, myös huonoilla kohteilla.

” Olisi luovuttava nykyisestä käytännöstä tukea kaikenlaista puun kasvatusta kaikkialla, myös huonoilla kohteilla. ”

Mikäli puuntuotantoa on ylipäättään järkevää tukea kilpailullisilla markkinoilla, puunkasvatukseen tarkoitettu tuki menisi lähinnä puuntuotantometsiin, joiden omistajat tuen saamisen ehtona sitoutuisivat noudattamaan hyväksytyä metsäsuunnitelmaa. Sen lähtökohtana olisi biologiseen tuotantopotentiaaliin perustuva tehokas puuntuotanto niin, että otetaan huomioon vain ainutkertaiset luontoarvot ja kohtuudella myös esimerkiksi maisema-arvot. Nämä metsät kantaisivat päävastuun teollisuuden puuho-

lostasta. Teollisuuden tarvitsema puu voitaisiin kasvattaa aiempaa pienemmällä pinta-alalla ja näin vapauttaa lisää metsiä suojeluun ja muuhun ei-teolliseen käyttöön.

Suojelumetsät olisivat nykyisen kaltaisia. Niiden määrää ja edustavuutta olisi kasvatettava Etelä-Suomessa muun muassa lisäämällä METSO-ohjelman rahoitusta niin, että siihen siirretään tämänhetkistä puuntuotannon rahoitusta. Samalla pyrittäisiin nykyistä laajempiin pinta-alakokonaisuuksiin.

Monikäyttömetsät olisivat se reservi, josta sekä suojelu, teollisuus että metsän muut käyttömuodot voivat ammentaa omiin tarpeisiinsa. Niiden käytön painopistettä voitaisiin joustavasti ja kulloistenkin tarpeiden mukaan muuttaa joko suojelun, puuntuotannon tai vaikkapa hiilensidonnann suuntaan. Monikäyttömetsiä voisi hyödyntää muun muassa luontomatkailemista.

Metsien eri roolien eriyttäminen nykyisen tasapäistämisen asemesta vahvistaisi sekä puuntuotantoa että suojelua. Nyt resursseja haaskataan erityisesti puuntuotannon puolella pitämällä kaikki talousmetsät samassa muotissa, vaikka tarpeet ja olosuhteet vaihtelevat suuresti.

Puuntuotantometsissä olisi mahdollista korostaa yrittäjyyttä. Metsänomistus olisi elinkeino eikä niinkään elämäntapana, kuten nyt on laita. Voittaisiin ottaa käyttöön uusia tai vähälle huomiolle jääneitä metsien omistuksen ja hallinnan muotoja kuten metsäosakeyhtiöt, jollaisista on lisääntyviä kokemuksia eräistä muista maista. Tätä kautta olisi mahdollista saada aikaan nykyistä suurempia leimikko- ja metsänhoitokeskittymiä sekä siten vähentää metsien pirstoutumisesta aiheutuvia ongelmia.

Metsäteollisuus ei katoa Suomesta

Metsäteollisuutemme on useasti kokenut vaikeita aikoja. Venäjän vallankumouksen seurauksena suomalaisyritykset menettivät tärkeimmän markkina-alueensa, mutta onnistuivat uusien markkinoiden valtaamisessa muun muassa kokoamalla voimansa myyntiyhdistyksiksi. Toisen maailmansodan jälkeisten kriisien taustalla oli heikko kustannuskilpailukyky, mutta

silloin tehtaita pysäytettiin määräajaksi eikä suljettu lopullisesti ilman korvausinvestointeja, kuten nyt tapahtuu. Käynnissä oleva rakennemuutos onkin niin suuri, että vertailukohta täytyy hakea aina 1860-luvulta, jolloin puupohjaisen paperin valmistus aloitettiin samalla kun tervanpoltto ja kaskiviljely alkoivat vähetä.

” Käynnissä oleva rakennemuutos on niin suuri, että vertailukohta täytyy hakea aina 1860-luvulta.”

Kyse ei ole kuitenkaan siitä, että nykyisen kaltainen metsäteollisuus olisi kokonaan häviämässä Suomesta. Yritykset vain sulkevat laitoksia, joilla ei niiden mielestä ole liiketaloudellista tulevaisuutta. Jäljelle jäävät kustannustehokaimmat osat, joilla on edellytyksiä selvitä kilpailusta. Näiden jäljelle jäävien laitosten ylläpitoon ja modernisointiin investoidaan edelleenkin.

Suomen metsäsektorilla on nyt kuitenkin edessään kausi, jonka aikana metsäteollisuuden ”vanhojen” tuotteiden tuotanto jää pienemmäksi, kuin mihin oli päästy jo vuonna 2000. Kasvua on siis haettava uusista tuotteista ja metsänkäyttömuodoista.

” Kustannustehokkaimpien laitosten ylläpitoon ja modernisointiin investoidaan jatkosakin.”

Suomen metsien käyttö on radikaalisti muuttunut aikojen kuluessa. Siirryimme erätaloudesta kasken- ja tervanpolton kautta mittavaan paperi- ja sahateollisuuteen. Kehitys ei ole pysähtynyt tähän. Jälleen kerran olemme tulleet vaiheeseen, jossa metsien vanha pääkäyttömuoto – tällä kertaa massa- ja paperiteollisuuden ainespuun käyttö – on supistumassa. Tällöin syntyy tilaa

muille puuhun ja metsiin perustuville tuotteille ja palveluille.

Suomen metsäsektori on aina suurten murrosten ja takaiskujenkin jälkeen onnistunut aloittamaan uuden nousun. Näin tapahtunee jälleen, jos vain kehitämme metsien uudistuvien käyttömuotojen vaatimaa osaamista ja meillä on uskallusta ottaa haltuun uusiin tuotteisiin ja palveluihin liittyvät arvoketjut.

Kirjallisuus

- Hetemäki, L. 1997. Metsäsektori 2010. Kustannusosakeyhtiö Metsälehti. Helsinki.
- Hetemäki, L. 1999. Information technology and paper demand scenarios. In: Palo, M. & Uusivuori, J. (Eds.). World forests, society and environment. World Forests, Vol. I. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht.
- Hetemäki, L. & Kuuluvainen, J. 2005. Kansallisen metsäpolitiikan kehittäminen. Metsätieteen aikakauskirja 2/2005. Metsäntutkimuslaitos. Helsinki
- Koskinen, T. 2004. Metsäsektorin valossa ja varjossa. Teoksessa: Lehtinen, A. & Rannikko, P. (toim.). Leipäpuusta arvopaperia. Vastuun ja oikeudenmukaisuuden haasteet metsäpolitiikassa. Metsälehti Kustannus. Helsinki.
- Lammi, M. 2000. Mikä on metsäklusteri? Teoksessa: Seppälä, R. (toim.). Suomen metsäklusteri tienhaarassa. Metsäalan tutkimusohjelma Wood Wisdom. Helsinki
- Pöyry 2003. Know-how wire. Pöyry Client Magazine 2/03. Vantaa.
- Seppälä, R. 1983. Metsäteollisuus. Julkaisussa: Talman, Risto (toim.). Suomen Kartasto. Vihko 241. Teollisuus. Maanmittaushallitus. Helsinki.
- Seppälä, R. 1997. Kohti 2000-luvun kansallista metsäpolitiikkaa. Teoksessa Alasaari, E. (toim.). Oulun ympäristöpäivät 1997: Metsäkonsensus. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. Oulu.
- Seppälä, R. 1998. Megatrendit ja Suomen metsäsektorin kehitysnäkymät. Julkaisussa: Hetemäki, L. (toim.). Metsäsektorin suhdannekatsaus 1998–1999. Metsäntutkimuslaitos. Helsinki.
- Seppälä, R. 2000. Johdanto. Teoksessa: Seppälä, R. (toim.). Suomen metsäklusteri tienhaarassa. Metsäalan tutkimusohjelma Wood Wisdom. Helsinki.
- Suomen metsäklusterin tutkimusstrategia 2006. Maailman johtavana metsäklusterina vuoteen 2030. Metsäteollisuus ry. Helsinki.
- Uusivuori, J. 1992. Metsäsektorin tulevaisuuden kuva. Raportteja 105. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos. Helsinki.